



MAATWERKOPLOSSINGEN IN HET ZORG ÉN SOCIALE DOMEIN: EEN ANTWOORD OP ERVAREN ZORG EN WELZIJNSPROBLEMEN IN AFFERDEN (L) EN OMGEVING?_

Regiobeeld van de gemeente Bergen (L)

Dr Geert Rutten:

Senior onderzoeker Lectoraat Organisatie van Zorg en Dienstverlening,
Academie Gezondheid en Vitaliteit, HAN University of Applied Sciences, Nijmegen

Dr Miranda Laurant:

Lector Organisatie van Zorg en Dienstverlening, Programmamanager zwaartepunt Health, Academie
Gezondheid en Vitaliteit, HAN University of Applied Sciences, Nijmegen

1 juni 2020

INHOUDSOPGAVE

COLOFON.....	3
INLEIDING	4
BEVOLKINGSONTWIKKELING.....	5
SOCIALE OMGEVING	5
GEZONDHEID EN LEEFSTIJL.....	6
ZORGAANBOD.....	7
ZORGGEBRUIK.....	7
ZORGKOSTEN GEMEENTE BERGEN	9

COLOFON

Uitgevoerd door:

HAN University of Applied Sciences, Lectoraat Organisatie van Zorg en Dienstverlening

Financiering:

ZonMW, juiste zorg op de juiste plek

Vouchernummer 1010044191 0009

Dit project wordt mogelijk gemaakt door:



Auteurs:

Dr. Geert Rutten

Dr. Miranda Laurant

Datum: 1 Juni 2020

Contact:

Lectoraat.ozd@han.nl

Copyright:

Alle rechten voorbehouden. Uit deze uitgave kan vrijelijk worden geciteerd, mits met bronvermelding. Dit rapport als volgt citeren: Rutten G & Laurant M (2020). Maatwerkoplossingen in het zorg én sociale domein: een antwoord op ervaren zorg en welzijnsproblemen in Afferden (L) en omgeving? Regiobeeld van de gemeente Bergen (L). Nijmegen: HAN University of Applied Sciences

INLEIDING

In het kader van het project 'Maatwerkoplossingen in het zorg én sociale domein: een antwoord op ervaren zorg en welzijnsproblemen in Afferden (L) en omgeving?'¹ is een Regiobeeld geschetst van de Gemeente Bergen in Limburg. Daarbij is, indien mogelijk, speciale aandacht voor de Woonplaats Afferden. In het regiobeeld worden de verwachte bevolkingsontwikkeling, de sociale omgeving, de gezondheidssituatie, het zorgaanbod en het zorggebruik inclusief zorgkosten belicht. Bergen is een gemeente in het noord-oosten van de provincie Limburg en vormt samen met de gemeenten Cuijck, Gennep, Grave, Mill, Boxmeer, Mook en Middelaar en St Anthonis de regio Mooi Maasvallei. Deze regio wil zich graag ontwikkelen als GROZzterdam.² Om die reden worden de bevindingen van Bergen vergeleken met de gegevens van de andere bij dit GROZzterdam initiatief betrokken gemeenten. Voor dit regiobeeld is uitsluitend gebruik gemaakt van openbare informatie en databestanden. Dit betreft met name landelijke informatiebronnen zoals CBS StatLine (CBS), Regiobeeld.nl (RIVM/Ministerie van VWS), Vektis.nl Open data over de zorg (Vektis) en gemeentelijke websites.

Bergen heeft een totaal oppervlak van 10.850 hectare, waarvan slechts een klein deel bestaat uit water. Het bestaat uit 5 officiële kernen (woonplaatsen), te weten Afferden, Bergen, Siebengewald, Well en Wellerlooi, waarbinnen zich 7 wijken onderscheiden die weer zijn onderverdeeld in 16 buurten.^{3,4} In de Gemeente Bergen wonen 5.621 huishoudens en op 1 januari 2020 telde de gemeente 13.085 inwoners met een gelijke verdeling over mannen en vrouwen. Daarvan was 45,4% gehuwd en 41,3 % ongehuwd. De overige 13,4% was in nagenoeg gelijke proporties gescheiden of verweduwd.⁵ De woonplaats Bergen heeft daarin met 5.257 inwoners ruimschoots het grootste aandeel, in Afferden wonen 2.126 inwoners. Het aantal inwoners van Bergen is sinds 1996 met ±1% (n = 158) afgenomen.³ Het aandeel van Afferden in deze bevolkingsdaling is verwaarloosbaar.

¹ Maatwerkoplossingen in het zorg én sociale domein: een antwoord op ervaren zorg en welzijnsproblemen in Afferden (L) en omgeving? ZonMw JZOJP, Vouchernummer 1010044191 0009

² <https://vimeo.com/302441972>

³ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Bergen_\(Limburg,_gemeente\)#Offici%C3%ABle_kernen](https://nl.wikipedia.org/wiki/Bergen_(Limburg,_gemeente)#Offici%C3%ABle_kernen)

⁴ <https://allecijfers.nl/gemeente/bergen-l/>

⁵ <https://allecijfers.nl/gemeente/bergen-l/#gezondheid>

BEVOLKINGSONTWIKKELING

De trend in bevolkingsontwikkeling van Bergen laat een geschatte daling zien van 3% in 2030. In Mooi Maasvallei laat de gemeente Gennep een vergelijkbaar beeld zien. In de gemeenten Mill/St Hubert en St Anthonis blijven de bevolkingsaantallen nagenoeg gelijk en in de gemeenten Cuijk, Grave, Mook/Middelaar en vooral Boxmeer wordt een groei van enkele procenten verwacht in 2030.

De leeftijdspyramide van zowel de Gemeente Bergen als de woonplaats Afferden laten zien dat er sprake is van vergrijzing. Het zwaartepunt van de leeftijdsverdeling ligt tussen de 55 en 75 jaar. In de vergelijking tussen de genoemde gemeenten zien we overal een verwachte toename van de vergrijzing van 5-8%.⁶ Hiermee gepaard gaat een toename van het aantal eenpersoonshuishoudens van 65 plussers. Er wordt tussen 2020 en 2030 een toename van 10% tot ruim 20% van de demografische druk verwacht. Onder de demografische druk wordt de verhouding tussen het aantal mensen in de werkende klasse en het aantal mensen dat door hen wordt onderhouden verstaan. In Bergen wordt de demografische druk vooral veroorzaakt door grijze druk (65+). In de wat meer stedelijke gemeenten (Boxmeer en Grave) wordt vanaf ongeveer 2025 ook weer een lichte toename van de groene druk (≤ 20 jaar) verwacht.

SOCIALE OMGEVING

Sociaal economisch bevindt de gemeente Bergen zich met een gemiddeld jaarinkomen van €23.800 in het onderste kwadrant van de vergelijking tussen de gemeenten in Limburg. Afferden Buitengebied ligt daar met €28.100 ruim boven, Afferden Kern ligt er met €22.400 nog onder. Eind 2019 bestond de bevolking voor 84,5% uit autochtone Nederlanders en voor 2,7% uit migranten met een niet westerse achtergrond.⁷

In alle gemeenten wordt tussen 2020 en 2030 een geringe toename verwacht in het percentage mensen van 20 jaar of ouder dat leeft in ervaren eenzaamheid, variërend van 0,5-1,0%.⁸ In Bergen, Cuijk en Grave ligt dat percentage in 2020 rondom de 45%, in de andere gemeenten rond 40% of iets daaronder. Qua vermogen tot het voeren van eigen regie over het leven liggen de verwachte percentages in 2030 voor alle gemeenten rond de 90%.⁸ Hierin wordt vanaf 2020 een afname verwacht variërend van 0,4% in Mill/St Hubert tot 1,0% in St. Anthonis.

Per wijk in de gemeente Bergen zijn gegevens beschikbaar over het aanwezige sociaal kapitaal. Hieronder wordt verstaan het totaal aan beschikbare hulpmiddelen in een gemeenschap waarmee de

⁶ <https://www.regiobeeld.nl/>

⁷ <https://allecijfers.nl/gemeente/bergen-1/>

⁸ <https://www.regiobeeld.nl/>

sociale organisatie vorm wordt gegeven. Onder sociaal kapitaal vallen onder andere sociale relaties, groepslidmaatschap, (in)formele sociale netwerken, gedeelde normen en waarden, vertrouwen, wederkerigheid en inzet voor de sociale gemeenschap. Via gemeenschapsactiviteiten, het verlenen van sociale steun en participatie vinden de hulpmiddelen hun weg naar de gemeenschap.⁹

Wanneer meer specifiek naar het sociaal kapitaal bij mensen van 19 jaar en ouder in de gemeente Bergen wordt gekeken, blijkt in de wijken Nieuw Bergen Kern, Nieuw Bergen De Flammert en Well West met 47% het grootste percentage eenzamen te wonen, waarbij het grootste percentage ernstig tot zeer ernstig eenzamen is geregistreerd in Nieuw Bergen Kern (11%) en Nieuw Bergen De Flammert (13%).⁸ In Afferden Kern is 42% eenzaam en in Afferden Buitengebied is dat 38% met respectievelijk 9% en 8% ernstig tot zeer ernstig eenzamen. In de wijken Aijen Buitengebied (94%) en Aijen Kern (93%) en Siebengewald Buitengebied (93%) bevindt zich het grootste percentage inwoners met matig tot veel regie over het eigen leven. Het laagste percentage bevindt zich in Nieuw Bergen Kern (88%) en De Flammert (87%). In Afferden Kern en Buitengebied heeft 91% matig tot veel regie over het eigen leven. In Afferden Kern en Buitengebied, Siebengewald Buitengebied, Nieuw Bergen Buitengebied en Aijen Kern heeft 20-23% mantelzorg. In Well West, Aijen Buitengebied en Nieuw Bergen Kern en De Flammert is dat met 16-17% het laagst. In Afferden Kern (41%) en Aijen Buitengebied (40%) bevindt zich het grootste percentage bewoners dat vrijwilligerswerk doet, tegenover het kleinste percentage in Nieuw Bergen Kern (29%). In Afferden Buitengebied is dat 38%, een aandeel dat vergelijkbaar is met alle andere wijken in de gemeente Bergen.

GEZONDHEID EN LEEFSTIJL

In alle gemeenten m.u.v. Grave wordt in de komende 10 jaar een geringe afname van minder dan 1% in de goede tot zeer goede ervaren gezondheid verwacht. In Bergen wordt met bijna 3% (58,1% in 2030) wel de grootste toename van mensen met één aandoening en met bijna 4% (34,7% in 2030) de grootste toename van mensen met 2 of meer aandoeningen verwacht. In de buitengebieden van de woonplaatsen Afferden en Nieuw Bergen (beiden 77%) is het percentage mensen met een (zeer) goede ervaren gezondheid net iets lager dan de andere woonplaatsen. Met percentages tussen de 69-73% is dat het laagst voor Well West en de kernen van Nieuw Bergen, Siebengewald en Afferden. Voor de volgende aandoeningen wordt in Bergen in de komende 10 jaar een stijging verwacht van meer dan 10%: diabetes (16%), COPD (17%), hart-vaat ziekten (24%), CVA (25%), Perifere arthrose (41%) en dementie (49%).¹⁰ Daarnaast vertoont 45% een verhoogd risico op angst of depressie. Ook is 35% bekend met een langdurige ziekte of aandoening en voelt 34% zich beperkt door de gezondheid.¹¹

⁹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Sociaal_kapitaal

¹⁰ <https://www.regiobeeld.nl/>

¹¹ <https://allecijfers.nl/gemeente/bergen-l/#gezondheid>

Voor wat betreft de leefstijl is uit de Gezondheidsmonitor van 2015 gebleken dat 84% van de inwoners van 19 jaar of ouder wel eens alcohol drinkt, 10% is een zware drinker (minstens 1 keer per week ten minste vier [vrouwen] en zes [mannen] glazen alcohol op één dag) en 6% een overmatige drinker (per week meer dan 14 [vrouwen] en 21 glazen [mannen]). Ook geeft 50% aan overgewicht (BMI>25) te hebben en is 15% obees (BMI>30). Daarnaast rookt 22%.¹¹ Het aantal rokers laat overigens een dalende trend zien. Cijfers van 2020 geven aan dat nog 15,7% rookt en de verwachting is dat dat in 2030 nog 12% is. Voor overgewicht is dat juist tegengesteld met een verwacht percentage van 65,3% in 2030. In 2016 was de prevalentie van overgewicht in Bergen met 56,8% ruim 7% hoger dan de prevalentie in heel Nederland.¹² Met betrekking tot overmatig alcohol gebruik wordt een licht dalende trend verwacht.¹³

ZORGAANBOD

In de gemeente Bergen is de afstand tot huisartsenzorg met 5-7 km het grootst in de woonplaatsen Wellerlooi en Siebengewald. Wellerlooi heeft met 10 km bovendien de grootste afstand t.o.v. aan apotheek. In Afferden is de afstand zowel t.o.v. de huisarts (0,7 km voor de kern en 1,9 km voor het buitengebied), als t.o.v. de apotheek (< 5 km) klein.¹⁴ De afstand t.o.v. een ziekenhuis (Maasziekenhuis Pantein in Beugen) is voor de gehele gemeente Bergen iets minder dan 20 km.¹⁵

Het mantelzorgpotentieel in Bergen bedraagt op dit moment 11,3 inwoners van 50-65 jaar oud per inwoner van 85 jaar of ouder. Hierin wordt een gestage daling verwacht tot ongeveer 6 in 2030. Het laagste mantelzorgpotentieel zit met 7,4 inwoners van 50-65 jaar oud per inwoner van 85 jaar of ouder in Sint Anthonis.

In de gehele regio Noord Limburg is overigens, met uitzondering van de huisartsen, tussen 2010-2020 sprake van een toenemende vergrijzing in de zorg. Het percentage 55+ zorgprofessionals varieert nu voor de verschillende zorgterreinen van 20% tot ruim 30%.

ZORGGEBRUIK

Als het aantal **huisarts contacten** wordt geïndexeerd op 100 in 2015 wordt tussen 2020 en 2030 met 12% de grootste toename verwacht in Grave en de kleinste met 6% in Mill en Sint Hubert. In de gemeente Bergen stijgt het aantal contacten met 7% van 61.496 in 2020 naar 65.352 in 2030. Het

¹² <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83674NED/table?ts=1587564972323>

¹³ <https://www.regiobeeld.nl/>

¹⁴ <https://www.regiobeeld.nl/>

¹⁵ <https://www.google.nl/maps/>

aantal **fysiotherapeutische contacten** in Bergen was 3.109 in 2020. De verwachting is dat de vraag naar fysiotherapeutische zorg in Bergen, samen met Gennep, met 2% het minst toe zal nemen, t.o.v. 7% in Grave. De behoefte aan **mondzorg** neemt in alle gemeenten m.u.v. Grave met enkele procenten af. In de gemeente Bergen is die afname met 6% naar een verwacht aantal van 6.903 contacten in 2030 het grootst.

Gerelateerd aan de demografische ontwikkeling wordt in Bergen in de komende 10 jaar ook een toename van 7% van het aantal **SEH bezoeken** verwacht. Vergeleken met de andere gemeenten is dat een van de geringere toenames. Vooral in Grave (13%) en Boxmeer en Mook en Middelaar (beiden 11%) is deze toename sterker. Een belangrijke factor hierin lijkt de verwachte substantiële stijging van het aantal heupfracturen. Van het DBC gebruik voor heupfracturen in Bergen wordt een stijging verwacht van 41% (van n= 18 naar n = 25). Ook van het DBC gebruik voor andere leeftijdsgerelateerde aandoeningen zoals cataract (31%) en arthrose van heup (22%) en knie (14%) worden duidelijke toenames verwacht.

Met betrekking tot de zorgprofielen in de sector **verpleging en verzorging** 4-10 (voorheen zorg zwaarte pakketten ZZP VV; voor toelichting zie website CIZ ¹⁶) wordt in Bergen vooral een toename verwacht in de aanspraak op Zorgprofiel VV 05 Beschermd wonen met intensieve dementiezorg.¹⁷ De proportie inwoners met een Zorgprofiel VV05 indicatie in 2020 is 0,31 (n = 40) met een verwachte stijging naar een proportie van 0,44 in 2030. In Grave is zowel de proportie inwoners met een Zorgprofiel VV05 indicatie van 0,51 in 2020 als de geschatte toename tot een proportie van 0,85 het grootst. In Bergen wordt overigens ook voor de andere Zorgprofielen VV 04-09b een geringe toename verwacht.

Qua aantal inwoners dat aanspraak maakt op het totaal aan **voorzieningen uit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)**¹⁸ is er geen toename te zien tussen het eerste half jaar van 2015 en het eerste half jaar van 2019. Binnen het totaal is er wel een toename zichtbaar van het aandeel van de leeftijdsgroepen jonger dan 30 jaar en 60-75 jaar. Wordt gekeken naar het totaal zonder verblijf en opvang dan is er wel een toename zichtbaar van 610-645 inwoners, waarin de leeftijdsgroep van 75 jaar en ouder het grootste aandeel heeft. Ondersteuning thuis neemt ook enigszins toe van 170-185 inwoners, waarbij vooral de leeftijdsgroep jonger dan 30 jaar een rol speelt, gevolgd door de leeftijdsgroep 60-75 jaar. In de vraag naar hulp bij het huishouden is nauwelijks iets veranderd. Het aantal inwoners dat aanspraak maakt op Hulpmiddelen en diensten uit de WMO is afgenomen. Vooral het aandeel van de leeftijdsgroep ouder dan 75 jaar is verminderd en in het eerste half jaar van 2019 heeft niemand uit de leeftijdsgroep 30-45 jaar hier aanspraak op gemaakt.

¹⁶ <https://www.ciz.nl/zorgprofessional/over-de-wlz/zorgprofielen>

¹⁷ <https://www.regiobeeld.nl/>

¹⁸ <https://www.hetcak.nl/regelingen/wet-maatschappelijke-ondersteuning>

ZORGKOSTEN GEMEENTE BERGEN

In 2017 is in Nederland 97,5 miljard euro aan zorgkosten uitgegeven.¹⁹ Dit betreft de **zorguitgaven in brede zin** en dat zijn geneeskundige zorg en langdurige zorg, jeugdzorg, kinderopvang en alle vormen van welzijnzorg zoals maatschappelijke dienstverlening en opvang van asielzoekers en dak- en thuislozen. Ze omvatten ook de kosten van beleids- en beheerorganisaties, fondsen in de zorg, uitgaven aan zorggoederen en -diensten door alle instellingen, praktijken en organisaties die deze goederen en diensten leveren, waaronder ook aanbieders voor wie het niet hun belangrijkste werk is. Uit het Vektis open databestand van 2017 (meest recente bestand) blijkt dat het aandeel **kosten vallend binnen de zorgverzekeringswet** 42,9 miljard euro bedraagt.²⁰ Onder deze kosten vallen o.a. medisch specialistische zorg, farmacie, geestelijke gezondheidszorg, huisartsenzorg, hulpmiddelen, mondzorg (voor kinderen), paramedische zorg en kraamzorg.

Voor de gezamenlijke Mooi Maasvallei GROZzterdam gemeenten is dat 316,2 miljoen euro en voor de Gemeente Bergen is dat ongeveer 34,9 miljoen euro, waarvan met 17,8 miljoen euro ongeveer de helft wordt gespendeerd aan medisch specialistische zorg. Andere kosten die in Bergen de grens van 1 miljoen euro overschrijden zijn farmacie (4,0 miljoen euro), huisartsenzorg (3,2 miljoen euro) waarin vooral de multidisciplinaire huisartsenzorg (ketenzorg: 1,6 miljoen euro) een ruim aandeel heeft, verpleging en verzorging (3,1 miljoen euro), specialistische GGZ (2,1 miljoen euro) en de kosten voor hulpmiddelen (1,4 miljoen euro). Alle andere kosten variëren van minder dan 1.000 euro voor eerstelijns ondersteuning tot ongeveer 730.000 euro voor geriatrische revalidatie zorg.

¹⁹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/22/zorguitgaven-stijgen-in-2017-met-2-1-procent>

²⁰ <https://www.vektis.nl/open-data>

OPEN UP
NEW **HAN_** UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES
HORIZONS.